

Erdélyi Erzsébet - Nobel Iván

„ÚTON LENNI A VERSBEN, A GONDOLATOKBAN, AZ ÉRZÉSEKBEN”

Beszélgetés Lengyel Tamással

Lengyel Tamás egy beszélgetésben kárpátaljai kötődésű költőnek vallotta magát. Miből táplálkozik ez a „kárpát-aljaiság”, azon kívül, hogy életének két kilométerköve Nagyszőlős és Budapest?

Ennek a kötődésnek leginkább ahhoz lehet köze, hogy eddigi életem huszonnyolc évéből huszonnégyet Kárpátalján éltem le. De ha már a fontosabb állomások kérdésével kezdjük a beszélgetést, akkor szülővárosom, Nagyszőlős mellett kiemelt helyen említhetném Ungvárt, ahol 1978-95 között életem. Itt írtam első versemet nyolc éves koromban, amely akkori kedvenc regényhősömről, Winettou-ról szólt. Ez aztán két feldolgozott változatban is jelen volt '98-ban kiadott első kötetemben.

Számos más élményt említhetnék még, melyek szintén Ungváron értek először, de ezek nagy része valószínűleg nem tartozik ide. Talán még annyit, hogy egyetemre is Ungváron jártam először és ez időben, 1989-90 tájt jelentem meg először nyomtatásban. Bár erről kézzelfogható bizonyítékomban nem maradt fenn, és így az irodalom ezen „kilométerköve” lassan feledésbe vész. Arra viszont már-már teljes bizonyossággal emlékszem, hogy a szóban forgó lap, mely nem riadt vissza attól, hogy elsőként Közölje írásaimat, a *Kárpát-menti Ifjúság* volt. A KISZ (vagy szovjet nevén KOMSZOMOL) megyei napilapját ukránból fordították, de volt egy rovata, amelyben a helyi magyar szépíróknak és a kevésbé szépeknek is közölték az írásait. Nem sokkal azután, hogy én is erre a sorsra jutottam, a lap megszűnt. Akkor ebből még nem vontam le messzemenő következtetéseket, mindenestre néhány évig még igencsak ritkán publikáltam. Bár ez talán nem annyira óvatosságomnak volt tulajdonítható, mint inkább annak, hogy akkortájt még nem írtam elég sűrűn verseket.

Lassú tempóban haladva csak 1993-ra jutottam el oda, hogy szépirodalmi lapban jelenjek meg. Ez volt a Hatodik Síp, az első ilyen folyóirat Kárpátalján 1945 után. 1989-ben jött létre, és azt a lapszámot követően, amelyben helyet kaptak írásaim, megszűnt. Illetve nem szűnt meg, csak átalakult, ketté vált. Talán ekkor ébredtem rá verseim átütő erejére. Ám azóta csak két olyan irodalmi lap szűnt meg, és alighanem tőlem független okokból, amelyben előzőleg publikáltam. Komo-

lyabbra fordítva a szót: valamennyire érzékenyen érintett, hogy röviddel áttelepülésem után közeli ismerőseim jó része is, úgymond, kihúzott engem a kárpátaljaiak „listájáról”. Aztán sokat gondolkozva ezen úgy találtam, hogy a kárpátaljaiság, felvidékiség vagy a bármilyen más tájegységhez tartozás nem hasonlíthat egy munkaviszonyhoz, amit ha felmondanak, attól kezdve az ember már nem újságárus, mérnök vagy vadakat terelő juhász. Függetlenül attól, hogy mások mit gondolnak, az, hogy hová tartozónak érzem magam, csak bennem dől el. Márpedig a már említett huszonnégy évem a legutóbbi négygel szemben még mindig Nagyszőlős és Ungvár javára dönt.

Legalább két havonta most is igyekszem meglátogatni otthoni rokonaimat, barátaimat. Írásaimnak azonban korábban sem volt sajátja a tájmotívumokkal tarkított anyanyelv-sírató kirakat-lokálpatriotizmus (tisztelet azoknak a kivételeknek, akik ezt/vagy inkább nem egészen ezt, de őszintén és jól csinálták). Remélem, a válaszaimból most sem tűnt úgy, hogy innen Magyarországról próbálok kárpátaljaibbnak látszani az ott élőknél és nélkülözőknél. Ha mégis, elnézést érte.

Huszonhét éves korában jelent meg az első verseskönyve; nem túl korán, de nem is későn. Ez már a költői „pályaválasztás” dokumentuma? Ugyanakkor a novellával is kacérkodik. Eldőlt azóta a műfajok harca?

A megjelenés időpontjának megvan a saját rövid története, amit most a rend és a magam kedvéért elmondanék. Két szerzőnek, azok közül az „akkor még kárpátaljai” fiatalok közül, akikkel együtt indultam, 1995-re már megjelent az első kötete. Cséka Györgynek 1994-ben, Pócs Istvánnak 1995-ben, ráadásul Pisti még csak huszonegy volt akkor. Ez valamelyest „piszkálta a csőrömet” vagy másként szólva inspirált, mégpedig arra, hogy elkezdjem tervezni saját verseskötetem összeállítását. Elegendő megfelelő írásom viszont ehhez még nem volt. 1995 volt egyben az az év is, amikor áttelepültem Magyarországra.

Egy évre rá már úgy éreztem, összeállt a versanyag, megpróbáltam hát keresni egy megfelelő kárpátaljai kiadót. Az eszembe sem jutott, hogy egy

„tisztn” magyarországi kiadónál próbáljam megjelentetni a könyvem. Két kiadó jöhetett volna szóba: az egyik, a Balla D. Károly vezette ungvári *Galéria* éppen megszűnőben volt, így maradt a másik, budapesti központú, de részben beregszászi képviselőtű *Új Mandátum*. Felkerestem hát a kiadóvezetőt, aki aztán készséggel megkötötte velem az előszerződést és rövidesen be is nyújtotta pályázatát a megfelelő anyországi alapítvány kárpátaljai alkuratoriumához. Ekkor már hivatalos forrásból is megerősítést nyert, hogy kárpátaljiságom véglegesen vissza lett vonva - a pályázattal állítólag nem is foglalkoztak.

Még egy évig érlelhettem a verseimet. Újak születtek, a korábbiaktól eltérő hangvételben. Így történt, hogy amikor tudomást szereztem a Kortárs Kiadó elsőkötetesek számára indított sorozatáról és jelentkeztem a kiadónál, egy eléggé változatos anyagot tettem le az asztalra. Ez könyv alakban végül 1998-ban jelent meg.

Tényleg írok novellákat is, nagyritkán. Mind a fél tucatot, kivétel nélkül, kárpátaljai lapokban hozták le. Odahaza még egy novellapályázatot is nyertem 1994-ben. Ennek ellenére elégedetlen vagyok ezekkel az írásaimmal. Megesik, hogy egyszer-egyszer elfog a hév, és úgy érzem, most prózában kell megírnom, amit éppen érzek, gondolok, mert szűkek arra a vers szabta határok. Írás közben is telve vagyok lelkesedéssel és bizalommal, de amikor kész az írás és valamennyire objektívan próbálok vizsgálni azt, rá kell jönnöm, hogy megint nem született semmi kimagasló. Persze azért időnként még tovább próbálok, feladni bármikor ráérek.

Az irodalomból elsődlegesen a versírást tudom magaménak, a kisprózám ilyen téren nem jelentenek konkurenciát. De írtam már tanulmányt, kritikát, többet is. Mindegyikük kárpátaljai vonatkozású volt. Az utóbbi időben viszont egy újabb kihívással próbálok szembe nézni, ez pedig a műfordítás. Fordítottam már angolból Beckettet, Poe-t, most pedig épp egy ukrán költő verseit próbálok magyarra átültetni.

Az első kötet megjelenése Lengyel Tamás számára az indulást vagy a beérkezést jelenti-e?

Egy ideje olyan egységként próbálok meglátni és megismerni a környező világot és mindent, ami belietartozik, amelynek bármely pontján is legyek, ott-hon vagyok. Mivel az irodalom és az írás is az emberi szellem része, így szemben az anyagszerűvel számomra nem annyira a helye, mint inkább a megléte az érdekes. Hogy röviden lezárjam ezt a megszokottnál bölcseledebb gondolatmenetemet - nem jutott még eszembe a kötetem ilyen szempontú elhelyezése. Ugyanakkor nem tudom lehet-e egyáltalán első kötet kapcsán az irodalomba való beérkezésről beszélni. Az első rendszerint a kezdetet jelöli, avagy

az indulást. Egyúttal persze jelzi, hogy a szerző az irodalom pályaudvarára kíván érkezni. Ez aztán jó esetben sikerül is, ha jó vágányon indul el, és ha vannak, akik fogadják, várják az állomáson.

Mint sokan mások, jómagam is hasonló szándékkal szerkesztettem egybe tíz év verseit. Jelezni szerettem volna, hogy túl vagyok az induláson és bár a beérkezés még odébb van, már úton vagyok. Egyébként ha van valami, ami tematikailag jól láthatóan összeköti a kötetbe foglalt írásokat, márpedig van ilyen, akkor az az úton levés. Szemben a jelenlegi nézőponttal, amelyből azt igyekszem megtapasztalni, hogy lehetek szellemiekben otthon a fizikai világ bármely pontján, addig az első kötetem megjelenéséig tartó időben kedvenc kalandom az utazás volt. Úton lenni a versben, a gondolatokban, az érzésekben és a valóságban, legfőképpen vonaton; ez az, amit nagyon szerettem és részben szeretek még most is. Ez hozta létre az S. K. arabeus-t.

Első verseskötetének címe ez: S. K. arabeus. Van-e jelentése ennek a címenek, vagy csupán a kötetben is található szócsavarásainak egyike?

A Skarabeus ciklus, illetve verscímként is előfordul a kötetben, már a hagyományos helyesírási szabályok szerint. A könyv címének felszabdalt írásmódja esetében sem önkényes és cél nélküli szófacsarásról van szó. Mint ahogy a versekben is szinte mindenütt, a játéknak itt is célja van. Talán még több, mint másutt. Hiszen míg az S. K. a magam szignója, addig az arabeus fantáziaszó a maga egzotikusnak ható hangulatával emlékeztethet az arabeszkre, mint táncra vagy képzőművészeti díszítőelemre, de élénk idézheti Joyce *Arábia* című kitűnő novelláját, vagy az arameusok ősi népét, ily módon tehát kapcsolatot teremt a művészetek, a kultúra különböző ágaival. Az S. K. arabeus bár ezt nem szeretem ilyen direkt módon értelmezni, jelentheti azt is, hogy: „az én művészetem”.

A Skarabeus egyébként egyike azoknak a jelképeknek, amiket verseimben olyan szívesen használok. Az embert értem alatta elsősorban, aki maga előtt görgeti az élet nagy, nehéz és gyakran kellemetlen galacsinját. Jelenti persze magát a szerzőt is, akinek bizonyos értelemben még nagyobb galacsint kell egy meredekebb talajon maga előtt görgetnie ahhoz, hogy valamennyire hitelesen szólhasson önmagáról és a többi furcsa bogárról körülötte. Igaz azonban, hogy mivel az itt elmondottak patetikus hangzását igyekeztem elcsalni verseimből, ezért gyakran jobban szembeötlenek az általam nagy előszeretettel használt szójátékok, szófacsarások. Remélem, hogy azért ezek között nem sikkadt el nagyon az olyan fontosabb kérdések felvetése sem, mint a szellemi utazásé, amiről az imént beszéltem.

A verseskötetről szóló kritikájában Balla D. Károly ezt írja: „Jobb híján alighanem posztmodernnek kell neveznünk Lengyel Tamás költészetét is...” Ha elfogadja ezt a minősítést, a posztmodernség milyen jegyeit véli fölfedezni önmagában?

Önmagamban semmilyen irodalmi kategóriára utaló jegyeket nem fedeztem fel, sőt annak sem szenteltem túl sok időt, hogy az írásaimat ilyen jegyek alapján próbáljam meghatározni. De be kell valljam anélkül, hogy túlzottan kötekedőnek szeretnék látszani, hogy Balla D. Károly kritikájának ezt a mondatát nem találtam túl szerencsésnek, nem tudván eldönteni, hogy „költészetemnél” avagy a posztmodernnél jobb híján minősít ilyenek vagy olyannak. Ugyanakkor a posztmodern, meglehetősen képlékeny fogalom lévén, ugyanolyan kevéssé konkrét megközelítés, mint a „jobb híján”. Ergo, Károly ezzel a mondatával jóformán nem is állított semmit.

Ha úgy közelítenék meg a kérdést, megesik-e, hogy korábbi írásaim egy részében a történet, az érzések, a karakterek stb. esetleges rovására maga a szöveg kap nagyobb hangsúlyt, azt mondanám, igen. De ez még így sem esik egybe a posztmodern kategóriájával (ha van neki). Annál is kevésbé, mert előfordulnak pl.: a kötetben képversek is, ami tudomásom szerint inkább az avantgárd és neoavantgárd sajátja. Írtam haikut is, sőt a Száz Szomorú Szonett című kárpátaljai antológiában megjelent egy szonettet, ezeknek a verseknek pedig aztán még kevesebb közük van akár a posztmodernhez, akár az avantgárdhoz.

A probléma gyökerét abban a meghatározási kényszerben látom, amivel görcsösen kapaszkodunk a dolgokba. A befogadás rendszerint elegendő a megismeréshez, anélkül, hogy dobozolnunk kellene az ismeretanyagot, vagy hogy lázasan kutatnánk a dobozra illő címke után. Tény, hogy jómagam a versek írásakor a legkevésbé sem fordítottam figyelmet arra, hogy egységesen illeszkedjenek bárhová is. Az már inkább céloom volt, hogy kipróbáljam a képességeimet az irodalom különböző területein, megízleljek olyan írásmódokat, amelyek közül aztán eldönthetem, mi a nekem való. Ahogy Nagy Pál megállapította a könyvemről írva: még csak tanulok skarabeusul, de bizonyosan meg fogok tanulni. Úgy érzem, mostanra már előbbre jutottam effajta nyelvi tanulmányaimban. Sőt az utóbbi időben írt verseimben a hangsúly már jelentősen eltolódott a nyelv szépségétől a szavak értelme felé.

Nagy Pál, ugyancsak az említett kötet-ről írva, megjegyzi, hogy a 21. század elején a vers esélytelen. Lengyel Tamás bizonyára másképp látja a dolgot, hiszen verskötettel lép a 21. század küszöbére.

Az S. K. arabeus versei részben abból a célból tett kísérletek, hogy kiderítsem lehet-e még, és érdemes-e még verset írni. Kezdetben meglehetősen pesszimistán láttam az irodalom esélyeit. Túl azon az elméleten, hogy ami megírható volt, az már megíratott, kétségeket ébresztettek bennem a költészet iránt az információáramlás új irányai (számítógép, internet stb.) éppúgy, mint az, hogy jól láthatóan egyre kevesebb ember érdeklődik a szép-irodalom iránt, egyre kevesebb a potenciális olvasó. Az írók lassan már csak önmaguknak, illetve egymásnak írnak. Szabadidejükben pedig, amikor éppen nem írnak, akkor klikkeket alakítanak és lobbiznak, létrehozva ezáltal egy országos szintű „kiszorítósdi”. Ez a számomra ellenszenves játék pedig arról szól, hogy egyik szerző, könyvkiadó vagy folyóirat-szerkesztő ahol tud, árt a másíknak, így próbálva előnyösebb pozíciót, s ezáltal valamivel több pénzt és egy-két olvasóval többet biztosítani a maga számára. Ennek tudatában aztán kijelentheti, hogy ő az irodalom hiteles képviselője, a másik pedig csak egy tökéletlen dilettáns. Főként ez a kiszorítósdi szomorít el még ma is, és az a tény, hogy írók generációi fejlődnek ki abban a hitben, miszerint egymás eltiprása irodalmi szükségszerűség. Valójában ennek a jelenségnek semmi köze az irodalomhoz, túl azon, hogy a kárára van.

Ami pesszimizmusom egyéb okait illeti, azokon sikerült túltennem magam. Első kötetem verseinek írása közben valóan voltak olyan időszakok, amelyek során bizonytalan voltam a költészet esélyeit illetően, de mindig reméltem, hogy nem esélytelen. Ma már tudom, hogy van értelme verset írni és ezt a készülő kötetemmel próbálom alátámasztani.

Egyik versének címe: Ver. Helyesen értelmezi Vilcsek Béla a „Költő hanyagszignója” című kritikai írásában, hogy a cím befejezetlen szava és az egész vers: „az eddigiektől eltérő, másfajta versírásnak a vágya”?

Ezt a verset az S. K. arabeus megjelenése előtt körülbelül másfél-két évvel írhattam. Az ezt megelőző időszakban egyre másra születtek az esetleg posztmodernnek tűnő vagy az avantgárdba belekóstolható játékos kedvű írásaim. De lassan kezdtem eltávolodni ezektől a próbálkozásoktól. Úgy éreztem itt az ideje, hogy tegyek egy lépést a hagyományosabb, az eddiginél közelethezőbb írásmód felé. Abban viszont még nem voltam teljesen bizonyos, hogy hiánytalan-e az eszköztáram, amivel hitelesen képviselhetem az olvasó előtt a végbement változást. Így aztán a változás nem is történt meg egyik percről a másikra. Ez az átmeneti állapot és az aközben átélt bizonytalanság legjobban talán tényleg a Ver-ben fogalmazódott meg. Addigi írásaim oly jegyeinek felső-

rolása ez a vers, amikkel szakítani akartam és amelyekkel azóta nagyrészt szakítottam is.

Ha már úgy is szóba került néhány, a könyvemről szóló írás, akkor érdemes felemlítenem bizonytalanságomnak azt az egyik legfőbb okát, amit a szakmai visszajelzés hiánya okozott a kötet verseinek megírásakor. Kritikát csak már elkészült kiadványról lehet, illetve szokás írni. Viszont a magam példáján úgy érzem, az ilyen nyilvános megmérettetésre pont egy fiatal, első kötetének megjelenése előtt álló szerzőnek van a legnagyobb szüksége. Az író-, költőbarátok a személyes beszélgetések során rendszerint felületesen és elfogultan mondtak véleményt. A kötet megjelenését követően aztán megbizonyosodtam arról, amit már eddig is sejtettem, hogy a kritikuskok sincsenek mindig a helyzet magaslatán.

Köztudomású, hogy minden szépírással foglalkozó emberbe szorult valamennyi érzékenység. Ha sok netán nem is, annyi mindenképp, hogy egy negatív kritikai hangütés esetén vérig sértődjön. Ez alól én sem voltam kivétel. Az *S. K. arabeus* megjelenése után közvetlenül született első kritika nagy jóindulattal sem volt hízelgőnek nevezhető. Különösebb sértődöttségre azonban nem nyílt alkalmam, mert az írás részben a kötet olyan hiányosságaira mutatott rá, amelyekkel magam is tisztában voltam. Megerősítést kaptam, hogy helyesen láttam, amikor úgy gondoltam, új irányba kell alakítanom az írásmódomat. Be kellett látnom, hogy egy erőteljes bírálat időnként többet használhat, mint amennyit árt. Ezt követte három-négy pozitív hangvételű kritika, ami viszont legfeljebb arra volt jó, hogy az öntudatomat izmosítsa, az *5. K. arabeus* verseinek a megértését nem sokban segítették elő. Másfél évvel a könyv megjelenése után született meg az első olyan írás, amelynek szerzője nem csak dicséri, hanem jóformán az elsőtől az utolsóig érti is a verseket, illetve azokat a gondolatokat, amelyek a verseket átjárják. Ez pedig úgy tűnik fontos volt számomra, mert Vilcsék Béla már említett kritikájának végre tudtam örülni. Ez a visszajelzés persze nem ugyanaz, mint amit szerző a közönségtől kap, de egy elsőkötetes számára bizonyos szempontból fontos. Azt jelenti, hogy a szakma képviselőihez is eljutnak, néha torzítás nélkül is a verseken keresztül közvetített gondolatok és érzések.

A következő könyvem esetében azt hiszem, már kevésbé lesz fontos a számomra a kritika. Döntse el az olvasó, hogy jónak tartja-e, amit írok vagy sem.

A kötet valamennyi verse fölött az első verstől indulva az utolsóig végigfut egy mondat. Mi ennek a funkciója? Az egyes versek fölötti mondatrészlet talán mottónak is tekinthető?

A kárpátaljai mondat kísérletező kedvem egyik eredménye. A megalkotás módszerét egy közhellyel tudnám legjobban érzékeltetni: ezt a művet az élet ír-

ta. Hozzá tehetném még, hogy én legfeljebb a pennát fogtam. Azt találtam ki, hogy egy nyelvi játék mintájára elindítok egy mondatlavinát, aminek az első mondatát én fogalmazom meg és ennek az utolsó szavával mond egy - csakis kárpátaljai - ember egy újabb mondatot, és ez így megy tovább, míg ki nem fogyok a kárpátaljaiakból. A tervezett nagyszabású mű aztán mindössze hatvan mondatig jutott, de én, a gyűjtő, ezeket is érdekesnek találtam. Hiszen jellegzetesek voltak ezek a mondatok, például a közreműködők észjárását illetően, de meggyőződésem, hogy egy pszichológus ennél messzebb menő következtetéseket is levonhatott volna vagy akár levonhatna belőlük, sőt talán szociolingvisztikai és más egyéb szempontból sem lennének érdektelenek.

Beleszerkesztettem hát ezt a gyűjtésemet a kötetbe és részben azért, hogy elkülönítsem saját szerzeményeimtől, részben pedig azért, hogy dinamikusabbá, hangsúlyozottabbá tegyem, úgy gondoltam, legjobban ha a versek fölött, az oldalak tetején fut végig, mintegy szegélydíszként is egyben. Ennek eredményeként többen rejtett összefüggéseket véltek felfedezni a versek és a fölöttük futó sorok között. Ilyesmirel persze szó sincs. Úgy mondhatnám: bármiféle egybeesés kizárólag a véletlen műve.

Voltak más kísérleti jellegű próbálkozásaim is, amelyek viszont nem kerültek be az *S. K. arabeus*-ba. Az egyik legsikeresebb ezek közül a *Pornóllira és erotikus verselet* című. Ennél egyszerűen kimásoltam egy videofilm katalógus erotikus filmjeinek listáját, címet adtam neki és ezek után ahányszor például egyetlen irodalmi esteken felolvastam rendkívül derűs fogadtatásban részesült. A kísérlet célja a szembesítés volt azaz az etikai, esztétikai (és szó szerinti) mélyponttal, amely napjainkban környezetünkre jellemző. Persze már a móka kedvéért is megérte.

Kísérletező kedvem még mostanában is fel-fellobban. A '98-as évben próbálkoztam az utolsó ilyen jellegű munkám elkészítésével. Az írás lényege abban állt, hogy egy éven át, minden napon a napnak ugyanabban a percében lejegyzek egy mondatot, ami éppen akkor hangzik el a környezetemben. A „mű” címe 19 óra 08 perc volt, tekintettel az 1998-as esztendőre. A helyenként kimondottan érdekesre sikerült kísérlet azonban négy-öt hónap után kezdett egyhangúvá válni, így abbahagytam.

Verseiben sok a szójáték, ugyanakkor a vizualitásra és az abszurd költői nyelvre törekvés is tetten érhető. Hogyan fogadták ezt a költői bemutatkozást Kárpátalján, ahol az effajta költészetének nem sok előzménye van?

Azoknak a nagy többsége, akik a konzervatív irodalom formarendszeréhez szoktak, rosszul véselték az új hang felbukkanását. Ezt a hangot persze nem csak én képviseltem, hanem Bagu László

és a már említett Cséka György, Pócs István. Gyuri volt az, aki a legtöbb helyi íróból és olvasóból szélsőséges érzéseket csalogatott elő a maga meghökkentő, abszurd költői képeivel. Pócs Pisti a szexualitás témájában gyakorolt szókimondásával döböntett meg sokakat, és persze voltak olyanok is, akik az én verseimet nem szerették.

Irodalmi szempontból hátrányt jelentett, hogy Kárpátalján nem volt, sőt mind a mai napig nincs hagyománya az irodalomkritikának. Így szakmai szintű viták, amelyek során az illető szerző megvédhette volna a maga álláspontját, nem jöttek létre. Igaz, ennélfogva hivatalosan nem is támadhattak minket csak szájról szájra terjedt a hír arról, hogy most éppen ki utált meg egyik vagy másik írásunk miatt.

Az elmondottak ellenére szerencsére nem tudok megnevezni olyan otthoni irodalmárt, akivel megromlott volna a viszonyom. Akikkel pedig korábban baráti kapcsolatban voltam, azokkal mindmáig örömmel keressük egymás társaságát. De, hogy még valami pozitívat hozzátegyek az eddigiekhöz, Kárpátalján is voltak szép számmal, akik szerették az írásaimat.

Három költőtársával irodalmi és kulturális folyóiratot alapított Véletlen Balett címmel. Véletlen volt ez a címválasztás vagy van valami története? A folyóiratok mai burjánzásában nem túlságosan kockázatos vállalkozás ez?

Több okunk is volt arra, hogy lapot indítsunk. Hiányérzetünk volt a kritikák, tanulmányok, esszék miatt, amelyek képtelenek voltak gyökeret verni Kárpátalján. Hiányérzetünk volt a két irodalmi lapot, a *Hatodik Síp*-ot és a *Pánsíp*-ot illetően, hiszen az utóbbi éppen megszűnőben volt, de a *Hatodik Síp* is egyre bizonytalanabb lábakon állt. 1999-ben pedig a lapnak már szintén nem jelent meg egy száma sem. Ráadásul amíg ezek a kiadványok többé-kevésbé rendszeresen láttak napvilágot, addig is szinte kizárólag kárpátaljai szerzőktől közöltek írásokat. Ennek a koncepciónak azonban volt egy komoly hibája: Kárpátalján nincs annyi jó szerző, aki két lapot meg tudna tölteni színvonalas művekkel. Sajnos még egyhez sem igazán elég, és ezt nem a rosszindulat, hanem a realitásérzék mondatja velem.

Nekünk, négyünknek korábban voltak már tapasztalataink lapkészítés terén. Cséka és Pócs egyetemi lapot szerkesztett. Bagu Laci pedig a *Pánsíp*ot szerkesztette, annak megszűnése előtt. Ennek a lapnak én is munkatársa voltam 1994-95-ben. A Kárpátalján zajló irodalmi folyamatokról is hasonló elképzeléseink voltak és hatásosabban szerettük volna érvényesíteni a mi ízlésünk formáló erejét ezekben a folyamatokban. Így fogant meg 1998 közepe táján egy új irodalmi lap létrehozásának az ötlete.

A cím hosszas töprengés után született. Cséka György transzformálta Bagu egyik versének alcímét *választott balett*-ből *véletlen balett*-é. Ezt jól néznek találtuk, mert szokatlan és cseppet sem direkt. Azóta gyakran állnak elő az olvasóink azzal, hogy az ő értelmezésükben mi mindent sugall ez a cím. Ebből sejtjük, hogy jól választottunk.

Mivel mindmáig úgy gondoljuk, hogy Kárpátalján nincs annyi jó írás, ami akár negyedévente megtölthetne egy kb. 90 oldalas lapot, ezért úgy döntöttünk, hogy a helyi szerzők válogatott írásai mellett közöljük más határon túli magyar, illetve anyaországi szépírók, kritikusok, tanulmányírók munkáit is. Sőt minden számunkban rendszeresen jelentkezünk világirodalommal. A fiatal szerzők közlését is fontosnak tartjuk. Lapunknak eddig két olyan felfedezettje van (egyikük kárpátaljai) akik korábban még nem jelentek meg nyomtatásban.

A *Véletlen Balett*-et 1999. elején indítottuk útjára, negyedévi kiadványként, de most az év vége felé sajnos még csak a harmadik szám az, ami nyomdakész állapotban van. Ennek a lemaradásnak elsődlegesen anyagi okai vannak. Mivel a lapot csak egy-két intézmény támogatja kevés pénzzel, alapítványi támogatást eddig még nem sikerült nyernünk, így az egyébként nagyon kedvezményes nyomdaköltségre is alig futja. Minden egyéb munkát, beleértve a nyomdai előkészítést is, a szerkesztőség tagjai végzik. Mivel négyünk közül Pócs István kezdettől fogva, amolyan csendestárs, a közelmúltban pedig Cséka György kilépett a lap szerkesztéséből, így gyakorlatilag Bagu Lászlóval ketten járjuk a *Véletlen Balett*-et. Ez a másik fő oka annak, hogy nem tudjuk zökkenőmentesen megjelentetni. Hiszen a lap kiadása nem jár nyereséggel, sőt, saját zsebünkből fizetjük a telefon-, és a posta-, illetve egyéb költségeket, így mindketten másként keressük meg a létfenntartásunkhoz szükséges pénzt. Szerkesztéssel pedig csak a fennmaradó időnkben tudunk foglalkozni. Ami gyakran kevésnek bizonyul. Mégis az első szám után jött a folytatás. Most már a harmadik szám megjelenésétől sem mentheti meg senki az olvasóközönséget. Sokan elcsodálkoznak ezen talán, mert azt hitték, ez csak egy bizonytalan próbálkozás a részünkről. De az is tény, hogy a lap színvonalát illetően, az elmúlt, közel egy év alatt csupa pozitív visszajelzést kaptunk, ez nem csak az ízlésünket dicséri, hanem azt is jelenti, hogy hiába van túlkínálat az irodalmi lapok piacán, új kiadványokra, ha azok jók, mindig szükség lesz. Remélem a Véletlen Balett hosszú távon is megállja a helyét. Mindenesetre van egy közös vonás a nők és az irodalmi lapok között, amit a továbbiakban sem árt szem előtt tartanunk: mindkettőt viszonylag könnyű megszerezni, de megtartani már jóval nehezebb.

(1999. december)